

Terapie pevným objetím ve světle Dantovy Božské komedie

Jaroslav Šturma

Souhrn

Terapie pevným objetím podle Jiřiny Prekopové prochází ve své klasické podobě terapie usmiřovací třemi podstatnými kroky: konfrontací se zlým, probuzením empatie a porozumění a nakonec smířením vedoucím k hlubokému pokoji. Můžeme ji přirovnat ke stoupání na horu, jak se děje při překonávání těžkých krizí v lidském životě. Básník Dante Alighieri ve své Božské komedii nás vede ve velkolepé sérii tří básnických skladeb s nesmírnou obrazivostí podobnými třemi etapami života: procházíme peklem, očišťujeme se a prohlédáme v očišťovací a spočineme v radosti a v pokoji v nebi. Tento příspěvek sleduje paralelně terapeutickou třívětou skladbu pevného objetí a Dantovo putování.

Festhaltetherapie im Lichte Dantes Goettlicher Komoedie

Zusammenfassung

Festhaltetherapie nach Jirina Prekop geht in ihrer klassischen Form der Aussoehnungstherapie drei grundsätzliche Schritten durch: Konfrontation mit dem Bösen, Erweckung der Empatie und Verstaendnis und letztendlich Aussoehnung, die zum tiefen Frieden führt, durch. Wir koennen sie vergleichen mit der Steigerung auf den Berg, die waehrend der Ueberwindung schwierigen Krisen im menschlichen Leben geschieht. Dichter Dante Alighieri in seiner Goettlichen Komoedie führt uns in grossartigen Serie dichterischen Kompositionen mit ausgezeichnete Darstellungskraft aehnliche drei Lebensperioden durch: Wir wandern die Hoehle durch, wir reinigen uns und lernen wirklich zu sehen im Fegfeuer um letztlich in Freude und Frieden im Himmel verweilen zu duerfen. Dieser Beitrag folgt parallel das therapeutische dreisatziges Konzert der Festhaltetherapie und Dantes Wanderung.

Úvodem

Terapie pevným objetím podle Jiřiny Prekopové ve své krystalické podobě – usmiřovací terapie – představuje ve svých třech krocích dynamickou zkratku lidského života, která je v epické šíři s básnickým mistrovstvím zpodobena v Dantově Božské komedii. Putování peklem a očišťvacím do ráje je vystižením cesty životem s jeho nezbytnými krizemi i touhou skrze očištění dospět ke spáse, zakusit milosrdnou, přijímající lásku. V tomto příběhu zastihujeme člověka tváří v tvář svému původnímu určení, před Stvořitelem, otevřeného hledání nejzazšího životního smyslu. Příběh Božské komedie odhaluje hlubokou touhu člověka po dobru a štěstí. Tato pouť má podobný průběh, jaký ve své spirále překonávání krizí zachycuje paní prof. Erika

Schuchardt. Na počátku bloudí Dante v divočině pod tajemnou horou, na níž se odráží sluneční svit. Dante ví, že zdolání této hory znamená nalezení hlubokého smyslu života a spásy. Musí se vydat vzhůru. Prožívá úzkost, musí bojovat. Beatrice mu posílá na pomoc básníka Vergilia. Před ním se prostírá „diritta via“ – přímá cesta, je ale zapleten (verstrickt) do mnoha odboček a ztrácí směr. Jen díky milosti, díky lásce nachází cestu vpřed a sílu po ní jít. V očistci zastihujeme dobro „in statu nascendi“ – ve stavu zrodu. Nesen milostí, stoupá od sféry do sféry až do **Empyrea** – do samého středu nebe, kde se mu dostává plného osvětlení. Zde se setkává zcela osobně s dějinami stvoření, s dějinami lidstva a je do nich osobně vtažen. Putuje dál na sluncem ozářenou horu, vstříc poznání Boha i sebe samotného. Klíčovou osobou se stává Beatrice, která přebírá Dantův doprovod od Vergilia. Její úsměv je poselstvím milosti, které se nám dostává. Skrze ni se Dantovi zjevuje tajemství „lumen amoris“ – světla lásky. Čím blíže tajemství, tím blíže je nám matka, která v nás zasévá dobro, zatímco otec nás provází při konfrontaci se zlem, učí nás přemáhat zlé. I pevné objetí je cestou, která od konfrontace se zlým přes pochopení slabosti a růst empatie k bližním dospívá k sjednocení a usmíření.

Peklo

Dante se vydává na svou pout', tak jako my ve svém životě. Někteří soudí, že se tak stalo na Velký pátek 8. dubna navečer. V každém případě to bylo roku 1300, protože délka života v té době se počítala na symbolických 70 let a on se, jak píše, ocitl v bodě, kde jeho život je v půli své pouti, tedy ve svých 35 letech. Tehdy jej zastihujeme bloudícího v temném lese, z něhož jen v dáli letmo zahlédá jinou perspektivu, vrcholy ozářené jasnými hvězdami. Jsme ihned postaveni doprostřed dramatu lidského života, do dynamiky protikladných proudů mezi temnotou a světlem, nebem a pekem. Útočící šelmy našich vlastních pudů nás strhávají do záhuby: pardál představuje smyslnost, lev pýchu a touhu po moci a nezřízenou touhu po majetku.

I, 1 - 18

*V čase, kde život je vpolou své pouti,
jsem zabloudil, kolem byl hustý les,
já z pravé cesty zabředl v houšť proutí.
Ach, těžko se to říká ještě dnes,
neschůdný, hustý hvozd divoce trčí,
jen vzpomenu a obchází mne děs.
Trpko je v něm, že smrt jen už je trpčí.
Ale i za dobro vděčím těm tmám,
a o tom psát chci, ostatní ať mlčí...
Jak octl jsem se v lese, nevím sám,
šel jsem jak ve snách, jen nejasně jsem tušil,
že mimo pravou cestu klopýtám.
A najednou jsem přišel pod návrší
uzavírající to údolí,
jež úzkostí mi rozmrazilo duši
a vzhlédl jsem a spatřil vrcholy,
jež oběžnice oblévala jasně,
za nímž jít přímo může kdokoli.*

Překlad Vladimír Mikeš

I, 31 – 54

*A na tom srázu, hned u jeho paty,
hle, vstane pardál, vlní se jak had,
vláčný a mrštný, celý kropenatý,
podívám se a on zůstane stát,
a dokonce mi v další cestě brání,
že málem už chci zpátky utíkat.
A to se stalo právě za svítání,
stoupalo slunce uprostřed svých hvězd
jak v den, kdy boží láska kolotání
do krásných věcí rozhodla se vnést.
Zdolám tu šelmu, víra ve mně hlesla,
v tom rozbřesku jsem viděl dobrou zvěst,
a bylo jaro, byla sladká vesna.
A přesto jsem se zhrozil ještě víc:
lev objevil se, šelma stejně děsná.
A zdálo se, že plíží se mi vstříc
zuřivý hladem, vládla nad ním hříva,
sám vzduch se nad ním chvěl jak plamen svíc.
A vlčice, hle, taky je tu chtivá
A všeho lačná, přitom vychrtlá,
a co sklíčila lidí odjakživa,
hrůza vidět to dovršení zla,
cítíl jsem, jak má naděje se hroutí,
víra, že dojdu na vrch, opadla.*

Překlad Vladimír Mikeš

Ve chvíli beznaděje se však zjevuje průvodce a ochránce, otcovská figura, terapeut – básník Publius Vergilius Maro (70 – 19 př. Kr.), autor básnické skladby Aeneas. Opuštěný a ztracený člověk nachází klíč pro další životní cestu – vztah k druhému člověku, který jej přijímá.

I, 58 - 63

*Ta šelma na mne začla dotírat
a srážela mne zpátky, dolů, k zemi,
kde zmlká slunce, byl to dlouhý pád.
Když jsem však padal, tu on zjevil se mi,
ve chvíli, kdy jsem klesal do hlubin,
a byl po dlouhém mlčení jak němý.*

Překlad Vladimír Mikeš

I, 85 - 96

*„Ty jsi můj autor, tobě říkám: Mistře,
jen od tebe jsem přejal krásný styl
a za své pocty vděčím jen tvé jiskře.
Kvůli té šelmě jsem se odvrátil,
pomoz mi od ní, ty jsi tolik věděl,
ztiš tlukot tepen a chvění mých žil.“
„Musíš jít jinou cestou,“ odpověděl,*

*když viděl, že mám oči plné slz,
„chceš – li se dostat přes ten pustý předěl,
Ta šelma, nad níž v tobě křičel hnus,
nedá člověku po své cestě projít,
uštve ho k smrti ve štvanici hrůz.“*

Překlad Vladimír Mikeš

Vergilius mu nabízí jediné východisko: sestup do pekel a stoupání očistcem k ráji, stejně jako tomu je v procesu pevného objetí, kdy nejprve musíme v prvním kroku sestoupit na dno propasti, do hloubi bolesti, konfrontovat se z ní z očí do očí. Tu pomoc mu posílá samo nebe, Vergilia mu vyslala vstříc na pomoc Beatrice, kterou poprvé poznal ve svých devíti letech ve Florencii na Pontovi Vecchio, od té doby ji neustále miluje, ač je již 10 let mrtvá – v nebi. Chce – li svůj život zachránit, nezbyvá Dantovi nic jiného než vydat se strmou cestou. Cesta je krajně obtížná. Autentické vlastní prožitky mu dávají prožít pravé peklo, které se nachází v obrovském kráteru směrem do středu země, rozčleněno do devíti stupňovitých, kde nacházejí zatracené duše podle povahy svých provinění. Po strmém výstupu ocitá se Dante před branou pekla s nápisem:

III, 1 – 23

*Mnou vchází se do města věčné strasti,
mnou vchází se v bol, který nemá rána,
mnou vchází se do zatracenců vlasti.
Hlas spravedlnosti pohnul světů Pána:
moc boží sklenula mé brány stinné
a s první láskou moudrost svrchovaná.
Před vznikem mým nebyly věci jiné,
jen věčné vyjma, já též věčně stojím.
Nech naděje, či noha sem se šine!
Ta slova barvou temnou očím mojím
se objevila nad portálem vryta.
Dím: „Mistře, slov těch smyslu já se bojím.“
On, jemuž hrůza pekla není skryta,
dí: „Každou pochybnost zde nechat sluší,
zhyň každá podlost, jež tvým srdcem zmítá.
Jsme tam, kde děl jsem, snad tvá mysl tuší,
kde zatracených uzříš smutné davy,
jimž zmizelo poznání dobro v duši.“
Svou ruku vkládá v mou, co toto praví.
Tvář jeho jasná sílila mne v mdlobě –
a již mne vpustil v tajů jícen tmavý.
Zde vzdechy, nářky, pláče tmou jak v hrobě
se ozývaly v bezhvězdném vzduchu,
že pláčem vlhly moje oči obě.*

Překlad Jaroslav Vrchlický

Tak jako proces pevného objetí ve svém prvním kroku plné emoční konfrontace, je i Dantova cesta peklem, byť v doprovodu terapeuta – básníka Vergilia putováním nesmírně namáhavým. V jedné chvíli Dante dokonce omdlí:

V, 139 – 142

*Tak mluvil jeden druh a druhý štkal.
A mně se jich tak hrozně zeželelo,
až v mrákotách jako bych umíral
a padl jsem, jak padá mrtvé tělo.*

Překlad Vladimír Mikeš

Na pouti peklem lidských vztahů setkává se s nespočetně podobami zla, s nesmírnou bolestí. V tu chvíli o to naléhavěji zaznívá kontrapunkt vyslovený Franceskou z Rimini:

V, 121 – 122

*Není větší bolesti,
než vzpomínat na šťastné okamžiky,
když je ti hořko...*

Překlad Vladimír Mikeš

Život bez lásky, jak jej Dante zastihuje v pekle a jak si jej zpřítomňujeme v prvním kroku usmiřovací terapie, je plný hnusu:

XXVIII, 22 - 30

*Sud, který ztratil dno či jednu z dých,
Nezeje tak, jak jeden rozpáraný
Od brady k řiti: měl roztátý břich,
Střeva vyhřezla mezi nohy z rány,
Osrdí bylo vidět, hrozný vak
Zledovatělou stravou pěchovaný.
A když jsem k němu lačně upřel zrak,
Rukou hrud' roztáh, rudě mokvající,
Řka: „Podívej se, jaký je ze mne vrak!“*

Překlad Vladimír Mikeš

Celých 24 hodin trvalo putování peklem, od Velkého pátku do Bílé soboty. Jak symbolické! I cesta pevného objetí vede přes údolí smrti na práh rozbřesku, ke chvíli zmrtvýchvstání. Je nutné zažít, nestačí vyprávění:

XXXIV, 28 – 33

*Hlas selhává, jsem sám ledový kříš,
co psát, čtenáři, nechtěj po mně divy,
slova jsou málo, nepochopil bys.
Já neumřel a nezůstal jsem živý,
ne živ, ne mrtev, dovtípíš se sám,
jak musel jsem být hrůzně mátoživý.*

Překlad Vladimír Mikeš

Jsou na cestě již mnoho hodin, na zemi je už noc, a tak Vergilius nabádá ke spěchu. Na jednu se ale stane podivná věc: namísto dolů jako by lezli nahoru. Dostali se na dno propasti, do nejnižšího okruhu pekel zvaného Giudecca – Jidáška, do samého středu Země, nastává bod zásadního obratu:

XXXIX, 106 – 121, 133 - 139

*A on: „Zapomněls, že jsi přešel střed,
než jsem se chytil toho červa v kříži,
zločince, který provrtává svět,
ke středu jsem se pořád ještě blížil,
otočil jsem se, když jsme přešli bod,
k němuž se sbíhá působnost všech tíží.
Teď octl ses pod polokouli vod,
ležící proti polokouli souše,
pod jejímž vrchem přišel o život
ten bez hříchů, ten čistý, jenž tak zkoušel,
tady, kde stojíš, je rub Giudekky,
na téhle malé kruhové ploše.
Když svítá zde, je tam den daleký,
a ďábel, z jehož srsti máme schody,
je stále tam, kam padl před věky,
sražený z nebe jako shnilé plody.“*

...

*Mistr a já jsme vyšli po kanále,
k jasnému světlu, jen jsme prolézali
bez odpočinku pořád výš a dále,
on vepředu, já za ním jsme se brali,
až uviděl jsem jako dírou ve zdi
ty krásné věci na nebesích v dáli.
I vyšli jsme a zas viděli hvězdy.*

Překlad Vladimír Mikeš

Očistec

Tak se prodrali peklem a znovu uviděli hvězdy. Nad hlavou jim svítí hvězda lásky – Venuše. Dostávají se na úpatí očišcové hory, která se nachází na ostrově. Je obkroužena sedmi prstencovitými stupni, jež představují sedm očišcových pásem. Na jejím vrcholku je les – pozemský ráj. Jsme v druhém kroku naší terapie pevným objetím, cesty našeho očišťování. Jsme na druhém úseku spirály, která značí průchod krizí a její zpracování. Je to práce na sobě, svízelný výstup do strmých srázů, na jejichž konci čeká Beatrice. Je to cesta k rodovým kořenům, k vztahům minulých generací, zahlédáš na ni Adama a Evu, své předky, praotce a pramáti. Nejsou bez chyb, i oni musí podstoupit proces očištění.

I, 1 – 6

*K plavbě po lepších vodách plachty zvedá,
člun mého ducha, už přeplul ten děs,
to strašné moře, ukrutné až běda.*

*O druhé říši budu zpívat dnes,
o té, kde duše se očištně koupe
a vysluhuje cestu do nebes.*

...

I, 13 - 39

*Jako by se vzduch srazil do safíru,
byl to jediný čirý drahokam
až k obzoru a modře chvěl se v šíru,
radost pohledět, ano, radost mám,
od chvíle, kdy jsem vyšel z mrtvé zóny,
kde bylo smutno těm myšlenkám.
Ta hvězda, která srdce k lásce kloní,
pokryla východ úsměvem jak šláň
i s rojem Ryb, jež kolem ní se honí.
Otočil jsem se vpravo tváří v tvář
k druhému pólu, k čtveru hvězd, jež z lidí,
naposled viděl Adam s Evou, zář,
kterou i nebe, zdá se, rádo vidí,
a bohužel ten plápolavý trs
jen vdovec sever nikdy neuvidí!
Šel jsem dál cestou, ušel hezký kus
a ohlédl se na druhý pól světa,
tam, kde v tu chvíli mizel Velký vůz,
a tu jsem vedle sebe spatřil kmeta:
úctyhodný vzor nejen pro syna,
vznešenost sama na ta svoje léta.
V dvou proudech vous mu padal do klína,
nejedna nitka stříbra mu v něm kvetla,
ve vlasech také sem tam šedina.
A z těch čtyř hvězd se lilo tolik světla
a padalo mu přímo do tváře,
že zdálo se, že se v ní slunce světlá.*

...

Překlad Vladimír Mikeš

Především je to však moje cesta vzhůru, do kopce, vydal – li jsem se směrem k pochopení, odpuštění a smíření.

I, 112 – 120

*„Ne, k moři ne, vy jděte k obzoru,
slunce vás povede, vychází právě.
Povlovným svahem jděte nahoru!
Zmizel, já mlčky vstal a nedočkavě
jsem pohleděl na svého průvodce
a přimk se k němu, on pohleděl na mě
a řekl: „Synku, půjdeme, kam chce:
tudy bychom šli dolů na pobřeží,
a my musíme zpátky do kopce.“*

I, 121 - 129

*Došli jsme tam, kde rosa odolává
prvnímu slunci, byl tam zčásti stín,
v něm třpytila se orosená tráva
a tu mistr ponořil do travin.*

*Ruce a stvoly jemně porozhrnul:
já pochopil, co znamená ten čin.*

*Tu z usazené tváře jako skvrnu
smysl mi prach světla, zatajil jsem dech,
omyl mě z všeho, čím jsem v pekle trnul.*

Překlad Vladimír Mikeš

Na této úrovni vývoje se člověk již neprotiví, jak to naznačuje poddajný rákos v pase. Začínáme s básníkem chápat souvislosti.

I, 133 - 136

*Opásal mě, jak dohodli jsme spolu:
a vtom, jak síť vytrhl, ó div,
hned vypučelo na poddajném stvolu
v tom místě znovu a rostlo jak dřív.*

Překlad Vladimír Mikeš

Již zde – a to je zatím ještě v předočistci – zahlédá poutník předchuť ráje a nad jejím tušením začne ve svém postupu vpřed umdlévat. Strážce jej vybízí, aby rychleji stoupal na cestě za poznáním. Tak tomu bývá někdy ve druhém kroku usmiřovací terapie – naši duši zaplaví soucit a empatie pro osud, který sledujeme k jeho kořenům, a nemůžeme se odtrhnout.

II, 106 - 113

*„Jestli ti zákon těchto pobřeží
nepřikazuje navždy zapomenout
a nechat zpěvu, jenž tak osvěží,
dopřej mi ho a potěš zarmoucenou
duši, jež jde sem v těle, ne jak vy,
a cítí stesk, že pro něj nemá jméno.“
„Láska, jež se mnou v duchu rozpráví,
zanotuje tak krásně jednu z písní,
že dosud mi ten nápěv v nitru zní.*

...

II, 118 - 123

*Kdo tušil, že to starce pohorší,
kdo poslouchá pozorně, že se rouhá.
Rozkřičel se: „Co je to, lenoši?
Kdopak se tady tak nedbale plouhá?
ať už jste nahoře a svlečené
z té slupky, která brání vidět Boha.“*

Překlad Vladimír Mikeš

Zde v oblasti očištění, ve druhém kroku, setkáváme se s vlastní minulostí i s minulostí svého národa, s Čechem i Němcem. Zde pomíjí nepřátelství. Nahlížíme jejich tíseň a dospíváme k porozumění.

VII, 91 – 102

*Ten nejvyš, jemuž psáno v obličej,
že povinnosti své má zanedbány,
a jenž rtem nepohne, když druzí pěj,
byl císař Rudolf, jenž moh zhojit rány,
jež Itálii stále tolik moří,
takže jí stěží jiný zbaví hany.
Druhý, jenž milou společnost mu tvoří,
vlád zemi, v níž je vodstev zrod, jichž příval
jde k Labi Vltavou a Labem k moří.
Slul Otakar a v plenkách lepší býval
než s vousem Václav, jeho syn, jenž zase
Jen lenivost a neřest v sobě míval.*

Překlad O. F. Babler

Po všech těchto zážitcích přichází milosrdná noc a pod jejím pláštěm se v srdci upevňuje nové, očištěné poznání, připravující odpuštění a usmíření dosud nesmiřitelného. Před koncem dne obrací se jedna z přítomných duší ve večerní modlitbě k Pánu: „Tebe, Stvořiteli světa, před koncem dne prosíme“ a dva andělé v zeleném rouchu naděje jako pomocníci proti pokušení nočních hodin přicházejí z Mariina mateřského lůna na pomoc. Tento osmý zpěv je chvalozpěvem o empatii.

VIII, 10 – 30

*Sepjaté dlaně zdvihla, jak se sluší,
a pohleděla k východu, jak Pána
by vzývala: „Už nedbám, co mě kruší!“
Te lucis ante zbožně píseň známá
a s nápěvem tak sladkým z úst jí zněla,
že zapomněl jsem pro ni sebe sama.
Ostatní sladce, zbožně ji, jak pěla,
očima provázeli do blankytu,
dokud ta píseň nedozněla celá.
Čtenáři, na pravdu teď popatři tu,
neb je tak tenký její závoj zbylý,
že pronikneš k ní snad v jejím skrytu.
Já viděl jsem ten zástup ušlechtilý
nahoru potom pohlížet tak tiše,
jako by čekal, pokorný a bílý,
a anděly dva spatřil scházet z výše,
každého s mečem, který hořel žhavě,
však bez hrotu byl, otupený spíše.
Zelený jako čerstvý lupen v trávě
byl jejich šat, jenž křídly zelenými
Šlehaný za nimi se táhl vlavě.*

Překlad O. F. Babler

Primo v nitru očistce pak nahlížíme do osudu nešťastníků tak jako v druhém kroku usmiřování do minulosti těch, s nimiž se smiřujeme. Nejde to bez vcítění, empatie se práv zde rozvíjí a posiluje.

XIII, 52 – 63, 67 - 69

*To nesměl bys mít špetku soucitu,
kdybys měl projít bez znamení hrůzy
okolo toho, co jsem viděl tu.
I gesta už jsem rozeznával v chůzi,
i jejich tváře, tak drtivý žal,
Proudem se mi z očí vyřinuly slzy,
v hrubé žíněné košili tu stál
jeden hned vedle druhého v tom hávu,
opírali se o skalnatý val,
jak slepci, kteří prosí o potravu...*

...

*Ā jako slepci nepoznali štěstí
ze světla nebe, těmhle nesvítá
a slunce si k nim cestu neprokleští,...*

Překlad Vladimír Mikeš

Posléze navečer, před poslední společnou nocí, sděluje básníku Dantovi jeho průvodce Vergilius, že jejich společná cesta končí. Kousek nad očištným ohněm začíná hájemství Beatrice, brzy se ocitne na prahu ráje a touha po něm jej zachvacuje. Přichází třetí krok terapie pevným objetím – chvíle nalezení a spočinutí, okamžik smíření.

XXVII, 121 - 140

*Být nahoře! Ta touha k zalknutí!
A s každým krokem po skalnatém břehu
jako když k letu rostou peruti.
Až na poslední stupeň vlétnem v běhu,
schody jsou pod námi! Chce něco říct
můj Vergilius a v očích má něhu:
„Těch dočasných i věčných mučednic
co ty jsi viděl!“ řekne „a jsme tady,
a dál už ti nebudu platný nic.
Vedl jsem tě a tys dal na mé rady
na úzkých cestách, teď dělej, co chceš,
prošel jsi srázy, nehrozí ti pády.
Vidíš to slunce, ke kterému jdeš?
Květiny, keře, trávu poléhavou,
které tu samy rostou z hlíny? Běž,
už krásné oči v slzách štěstí plavou,
poslaly mne, když jsi byl v nesnázích,
než přijdou, sed' nebo se brouzdej trávou.*

*Mé oči ne, už nečti radu v nich:
jsi volný, přímý, zdravý sám v svém nitru
a neposlechnout ten hlas byl by hřích:
proto ti dávám korunu i mitru."*

Překlad Vladimír Mikeš

Vergilius ve chvíli rozloučení odevzdává Dantovi korunu a mitru jako symboly sebevlády. Loučí se s ním, aby jej předal do péče Beatrice, která je už blízko. Zatím se brouzdá trávou pozemského ráje, očištěný od slabostí a hříchu. Tak odlehčen, jako po očištné koupeli se cítí člověk ve chvíli smíření, ve třetím kroku usmiřovací terapie.

XXVIII, 1 – 12

*Toužím jít hloub, pobrouzdat dosyta
ty božské husté oživené háje,
jimiž nový den jemně prosvítá.
Už nečekám, vykročím od okraje
povlovně stoupajících návrší,
jimiž ze všech stran sytá vůně vlaje,
tam seshora vanoucí ovzduší,
lehounké jako dech, čelo pohladí mi,
a jako když mě hladí po duši.
A čerí větve, něžně třese jimi,
celý vlá dolů ten povlovný svah,
i hora vrhá dolů první stíny.*

XXVIII, 27 – 35

*Kroky mne nesou do té lesní krásy,
Už nenašel bych, kde byl do ní vchod,
Když tu mi ale cestu zatarasí
Jakási říčka, tok zvlněných vod,
Na jejich březích traviny své stvoly
Schylují vlevo, tam, kam plyne proud.
Na světě vody, buďsi to kdekoli,
I nejčistší jsou kalné, tyhle ne,
Její jsou čiré, čiré až to bolí,...*

Překlad Vladimír Mikeš

Takto disponován setkává se Dante s Beatricí, pravzorem ženy a matky, oděnou v barvách tří teologických ctností: bílé barvě víry, zelené naděje a ohnivé barvě lásky.

XXX, 28 – 45

*Hle, je tam žena! A na čele má tu
Bělostnou roušku s lístky olivy
A pod zeleným pláštěm oheň šatů.
Jak dlouho neznám třas, ty poryvy
Úžasu před ní, nebýt schopen hlásky:
A teď je tu a zas to udiví,*

*Ta síla z ní, ty staré vnitřní svazky,
Nevadí, že šlář tají její vzhled,
Zas cítím velkou moc té dávné lásky.*

*A už jsem přece i tvář pozahléd
a ovanulo mě to stejně sladce
jak tehdy, když jsem vyrostl z dětských let.
A jako dítě, když se stulí k matce
v úzkosti, strachu nebo sklíčené,
obráťím se i já na svého rádce,
abych mu řekl: „Všecko ve mně žhne,
krev do poslední kapky se mi chvěje,
poznávám dech dávného plamene.”*

Překlad Vladimír Mikeš

Beatrice přenáší Danta s konečnou platností přes řeku Léthé, do oblasti ráje, a vytrhuje jej svou přítomností z ohrožení veškerými temnotami. Šest dní putoval Dante peklem a očistcem, sedmý den vstupuje do ráje, který je podobenstvím o třetím kroku terapie pevným objetím. Pevné objetí je přitom oním připraveným prostředím, řečeno s Marií Montessoriovou, které je podmínkou procesu proměny.

XXXI, 91 - 105

*Procitnu, vidím, ta žena mě nese,
co dělala mi zprvu doprovod,
nade mnou říká: „Drž se! Nepouštěj se!”
Ponořila mě po krk v říční proud,
táhne mě vodou za sebou a sama
jak člunek běží po povrchu vod.
A užuž cítím půdu pod nohama
a zazní chór, krásný, „Asperges me”,
nepopsatelný zpěv, slova jsou mi známá.
Tu mě ta krásná žena obejmě,
vezme mi hlavu a pod vodu strčí,
že musím polknout, pak mě pozvedne
A postaví tam – voda ze mne crčí -,
kde čtyři ženy krouží tančice:
každá mě chvílku vezme do náruče.*

XXXII, 1 – 6

*Tak se mé oči do té tváře vpily!
Žízeň desíti let hasí až teď,
Všechny ostatní smysly ustoupily.
A zprava zleva jako když je zed',
A tak mě chytil do své staré sítě
Ten svatý úsměv, jenž znám nazpaměť.*

Překlad Vladimír Mikeš

XXXIII, 142 – 145

*Vycházím z vln a cítím stejnou slast
jak lupení na mladé ratolesti,
když v jarním větru začíná se třást:
jsem připravený stoupat mezi hvězdy.*

Překlad Vladimír Mikeš

Ráj

Z plošiny na vrchu očišcové hory vzlétá Dante s Beatricí k nebi. Jsou sami dva. Děje se s ním něco nepopsatelného, co vyjadřuje výrazem „trasumanar“ – přesáhnout sebe sama, povznést nad čistě lidskou rovinu. Tady se dokonává ona bytostná proměna, jsme v nebi, jež dýchá láskou, jež nás neodolatelně přitahuje, tak jako je tomu ve třetím kroku terapie pevným objetím:

I, 70 – 75

*Vyjádrít slovy jen by znadlidštění
Lze nebylo, však příklad stačí asi
těm, v nichž se milost ve zkušenost mění.
Zda byl jsem jenom tím, co stvořila jsi
nově, ó lásko, jež máš v nebi vládu,
ty víš, jež jsi mne vznesla svými jasy.*

*(Trasumanar significar per verba
Non si poria. Pero l' esemplo basti
A cui esperienza grazia serba.*

*S'io era sol di me quel che creasti
Novellamente, Amor che il ciel governi
Tu 'l sai, che col tuo lume mi levasti.)*

Překlad O. F. Babler

II, 19 – 21

*Ta věčná žízeň po všem, co je boží,
stvořená s námi, strhuje nás tak,
že závratněji jenom nebe krouží.*

Překlad Vladimír Mikeš

V ráji setkáváme se kromě mnoha jiných i se sv. Františkem, kterého právem můžeme nazvat patronem pevného objetí, když nedbaje ničeho objal a uctil malomocného. Assisi – rodiště Dantovo – jmenuje tu jeho starým názvem Ascési, což znamená východ, východ slunce, počátek dne. František se pak zasnubil i před tváří otcovou se sestrou chudobou, byl obdařen stigmaty, ranami Kristovými. Jako Kristus byl ukřižován nahý, obrán o vše, i on zemřel na holé zemi, v naprosté chudobě. Připomeňme ten příběh slovy Dantovými:

XI, 49 – 75, 94 - 117

*Kde přechází stráž k strmějšímu spádu,
veliké slunce světu vzešlo při ní,
jak slunce z Gangu nastupuje vládu.*

Pročež, kdo o tom místě zmínku činí,
Ascesi neříkej, neb řek by málo,
Však **Východ**, ačli vlastně mluvit míní.
A nízko ještě nad obzorem stálo,
když zemi z toho blaženého zdroje
útěchy značné už se dostávalo.
Pak přišel jinoch s otcem do rozbroje
pro paní takovou, že nikdo jí svých dveří
neotvívá, jak smrti se jí boje:
a před duchovním soudem pak se měří
a coram patre spojí se s tou paní
a rád ji má, den ze dne víc jí věří.
Prvního chotě zbavena zlou zbraní,
tisíc sto let a víc tak v beznaději,
až přišel on a kopí lámal za ni.
A marně slyšet, s Amyklatem že ji
bezpečnou našel člověk, jehož síla
svět uváděla ve strach nejmocněji,
a marně statečná a pevná byla,
že i když Maria pod křížem stála,
ona až na kříž s Kristem vystoupila.
Abych však mluvil jasněji, tot' chvála
Františka s chudobou, to jsou ti stálí
milenci, jichž se řeč má dotýkala.

...

Když rozmohli se pak ti vydědenci,
táhnouce za tím, jehož svatá cena
slavena má být rajské slávy věnci,
skrz Honoria byla ověncena
korunou druhou, již mu dal Duch svatý,
archimandrity vůle posvěcená.
Pak po mučednictví jej žízeň zchvátí
a před sultánem káže bez obavy
Krista i odkaz jeho svatosvatý.
Leč k obrácení shledav tyto davy
nezralé ještě, nedlel v díle marném,
vrátiv se k užitku italské trávy,
a v skalách mezi Tiberem a Arnem
poslední pečeť přijal: Krista znaky,
jež nosil pak dvě léta v žití žírném.
Když ten, jenž úděl nachystal mu taký,
jeho ráčil povznést vzhůru do odměny,
již získal, snižuje se pod nuzáky,
bratřím, svým dědicům, co odkaz cenný
poručil nejdražší svou paní zcela,
aby si vážili té vzácné ženy.

*Jí z klína duše přejasná se chtěla
zpět vznést vzhůru do království svého,
mar jiných nechtíc k smrti svého těla.*

Překlad O. F. Babler

Skrze Beatrici dostává se Dante k plnému pochopení ženství a mateřství, Beatrice jej přivádí jak dítě k nebeské Matce:

XXIII, 121 – 129, 136 - 139

*A jako ručky pacholíček malý
vztahuje po matičce beze slova,
pro ducha, jenž i vně se ohněm halí,
Ta světla všechna výš se vznesla znova,
Je více rukama mi plamennýma,
k Marii jakou lásku každé chová.
Pak zůstala mi dole před očima
a sladce zpívala Regina coeli,
že dosud vzpomínkou mě rozkoš jímá.*

...

*Vítězství svoje tady v skvělém panství
Boha a Syna Mariina slaví
s lidem starým i novým na prostranství
ten, jenž má klíče od takové slávy.*

Překlad Vladimír Mikeš

Beatrice prostřela před Dantem celý ráj, spočívající v lásce. Jsme na vrcholu cesty. Kolem se šíří přejasně světlo, hudba světelných sfér. Dochází naplnění svého snu tak jako člověk, který po mnoha střetech a pochybeních nalézá řád a smysl věcí. Blížíme se k závěru, slyšíme zpěv devatera andělských kůrů – zpívá celý vesmír. Beatrice je nesmírně krásná. Je zrcadlením krásy absolutní, zosobněním lásky mateřské, lásky Mariiny. Dante ji ještě naposledy oslovuje:

XXXI, 79 – 90

*„Ty, paní má, ty jsi má naděje,
šlas do pekel, abys mne uzdravila,
až tam jsem viděl tvoje šlépěje,
tolik jsem poznal jen proto, žes byla
ty po mém boku, jen z tvé dobroty,
z tvé milosti se do mne vlila síla.
Dovedla jsi mne, štvance, z temnoty
až ke svobodě, šel jsem, jak jsi chtěla,
po cestách lásky, ježs vybrala ty.
Přej mi to světlo, jímž ses rozhořela
v mé duši ty, aby pak duše má
ti byla milá, až vyklouzne z těla.*

Překlad Vladimír Mikeš

Cesta rájem, proces smíření je nekonečnou poutí. Vždyť láska sama je bez počátku a bez konce: byla zde před námi a trvá navěky. Celé to drama zvané po způsobu doby komedií je apoteózou lásky. Ocitáme se pohroužení do kruhu tří barev, jež značí

Nejsvětější Trojici, Duch Svatý pak je šlehajícím ohněm. Lidská výpověď se tu podobá žvatlání pacholátka. Není divu, že se na Božskou komedii a na její závěrečné verše odvolává papež Benedikt XVI. V e své encyklice Bůh je láska (Deus caritas est) jako na jeden ze svých inspiračních zdrojů.

XXXIII, 97 - 145

*Ta moje mysl zírání bez zachvění,
vhroužena v světlo, jež jí protéká,
rozsvěcovaná touhou po vidění.
Ach, co to světlo dělá z člověka!
Neodtrhne se, do hloubi se změní.
Když svitlo mu, je v něm a netěká.
Vždyť dobro, jež je cílem všeho chtějí,
je plodem jeho světlých výtrusů,
dobro je celé v světle, jinde není!
Nelze to říct, vzdám se všech pokusů,
i vzpomenout si, víc bych nepověděl
než dítě, jež má jazyk u prsu.
Ne že by světlo, na které jsem hleděl,
měnilo svoje vzezření, to ne,
bylo jak dřív, to jen můj zrak víc věděl,
když pohřížil se a uviděl mne:
ne, nezměnilo tvářnost ani trochu,
to já se změnil, ne to viděné.
V tom zřídle světla, v jeho světlém rouchu
objevil se mi trojí světlý kruh,
každý v své barvě, měly stejnou plochu,
dva kruhy byly jak dvojice duh,
jako by jeden do druhého zapad,
ten třetí šlehal z těch dvou na povrch.
Ne, nemám slov, ba ani sil to chápat
a netroufám si vyložit to blíž,
a tím „nic“, co vím, zde musím jenom tápat.
Ó věčné světlo, které v sobě tkvíš,
jen ty si s láskou hledíš do ohniska,
jen ty se znáš a sebe vysvětlíš!
Ten druhý kruh, jenž v tobě, zdá se, blýská
jako od tebe odražený svit,
když pozorně se podívám víc zblízka –
je, je to tvář, má lidský kolorit
ten obraz, který prosvítá skrz duhu.
Nemohu se té tváře nasýtit!
Jak geometr s kvadraturou kruhu
když trápí se a nezná zásady
nutné k řešení úloh toho druhu,
i já klopýtám o své dohady:
obraz a v kruhu? a neznám tu větu.*

*Jak obraz lidství tam vejde a kdy?
Ale sám nemám křídla k tomu letu...
Však hle: sjel blesk a všechno blyskotá,
v mysli je bílo, všecko jasní se tu!*

*Leč to už je nad síly života:
a jak ten vír vířící nad souhvězdí
Touhou i vůlí láska kolotá,
jež vznáší v kruzích slunce i ty hvězdy.*

Překlad Vladimír Mikeš

A tak jsme na konci putování s básníkem Božské komedie i v závěru náročného úkonu terapie pevným objetím. Oba příběhy probíhají paralelně a završují se v jediném cíli.

Literatura:

Dante: Die goettliche Komoedie. Uebersetzt von Richard Zoozmann. Hesse u. Beder Verlag, Leipzig, 1921

Dante Alighieri: La Divina Commedia. Barbera, Bianco e Comp., Firenze, 1856

Dante Alighieri: Božská komedie. Přeložil O. F. Babler. SNKLU, Praha, 1965

Dante Alighieri: Božská komedie. Komentovaný výběr v překladu Vladimíra Mikeše. Klub přátel poezie v Čs. spisovateli, Praha 1984

Dante Alighieri: Božská komedie. Peklo. Přeložil Jaroslav Vrchlický. 3., opravené vydání, J. Otto, Praha, 1897

Dante Alighieri: Die Goettliche Komoedie. Mit einem Nachwort von Romano Guardini. Volksverband der Buecherfreunde, Uebersetzung von Philalethes (Koenig Johann v. Sachsen), bez roku vyd.

Dante Alighieri: Die Goettliche Komoedie. Uebertragen von Wilhelm G. Hertz. Fischer Buecherei, Frankfurt/M – Hamburg, 1955

Guardini, Romano: Dantes Goettliche Komoedie. Ihre philosophischen und religioesen Grundgedanken. Matthias-Gruenewald-Verlag, Mainz a Verlag Ferdinand Schoeningh, Paderborn, 1998

Adresa: jaroslav.sturma@gmail.com

Šturma, Jaroslav. *Terapie pevným objetím ve světle Dantovy Božské komedie* [přednáška]. Konference Láska & pevné objetí/Liebe & Festhalten, Praha, 14. – 17. 10. 2009. Dostupné na WWW: <<http://www.prekopova-pevneobjeti.cz/Kongres2009/sturma.pdf>>